

Rozhovor

O diakonii a charitě zdola a shora s Petrem Hruškou a Štěpánem Brodským

Mgr. Štěpán Brodský (*1973), náměstek ředitele a člen správní rady Diakonie ČCE odpovědný za duchovní a pastorační péči, komunikaci a fundraising. Absolvent ETF UK. Patnáct let kazatel ČCE v Třebenicích a Hradci Králové.

V Diakonii ČCE působíš jako člen správní rady odpovědný za duchovní a pastorační péči, komunikaci a fundraising. Jak to jde dohromady?

Tyto oblasti činnosti opravdu mohou na první pohled působit nesourodě.

Je to z části residuum procesu utváření mé role ve vedení Diakonie. Do Diakonie jsem nastoupil v roce 2015 s úkolem pečovat o vztahy se zřizovatelskou Českobratrskou církví evangelickou po všech stránkách, které z tohoto vztahu vyplývají. Diakonie jako církevní nezisková organizace dlouhodobě deklaruje, že vedle poskytování péče sociální, zdravotní, vzdělávací a poradenské dbá také na péči pastorační a duchovní. Původně se počítalo s tím, že tyto věci bude mít na starosti tzv. farář pro Diakonii. Nikdy se ovšem nepovedlo spolu s ČCE nastavit systém tak, aby bylo místo faráře pro Diakonii obsazeno. Proto se tehdy vedení Diakonie rozhodlo, že přijme na ústředí Diakonie pracovníka, kterému bude oblast spolupráce s ČCE a s ní související duchovní a pastorační služba svěřena. Říkali jsme mu tehdy manažer pro etické řízení. S další restrukturalizací vedení Diakonie jsem dostal na starosti oddělení komunikace a fundraisingu. Z mého úhlu pohledu vztahy se zřizovatelem patří do oblasti externí komunikace Diakonie, proto propojení těchto oblastí působnosti nepovažuji za nikterak problémové.

Prakticky je třeba říct, že v rámci vedení Diakonie se v oblasti duchovní a pastorační péče soustředíme na komunikaci mezi ústředím ČCE a vedením Diakonie, nastavujeme společně systémy spolupráce, pracujeme na koordinaci a nastavování procesů, podle kterých pak konkrétní spolupráce probíhá na nižších úrovních. Je to spíš manažerská práce než konkrétní výkon pastorační a duchovní péče. Tu si užiji jen okrajově, například při pravidelných chvílích ztišení se zaměstnanci ústředí, v pastoraci a sdílení s kolegy, ke kterým také dochází, ale hlavní náplní mé práce nejsou.

Diakonie je organizace zřizovaná církví a provozuje více než 140 zařízení v celé ČR. Jak a jakým způsobem se Vám daří pečovat o křesťanský ráz instituce a jejích služeb a co to vlastně znamená?

Otázka, co to vlastně křesťanský ráz znamená, je velmi dobrá. Na mnoha místech vstupuje do života zařízení Diakonie farář či farářka partnerského sboru, probíhají vzájemné návštěvy nebo se pořádají společné bohoslužby. Ve vztahu k partnerskému sboru vzniká pro organizační jednotku

prostor, ve kterém má být napojena na svět křesťanského společenství. Je mi jasné, že toto křesťanský ráz instituce nezaručí, ale snažíme se tak vytvářet příležitosti, kdy do života Diakonie promlouvá svět křesťanské víry.

Snažíme se v Diakonii žít s vědomím, že všichni tuto sociální a jinou službu pro různé potřebné lidi kolem nás vykonáváme, protože nás k tomu vyslala církev. Křesťanská láska k bližnímu, ochota pomáhat a projevovat milosrdenství mají podle mého mnoho tváří. Od vnitrosborové solidarity a pomoci až po institucionální sociální služby, které církev iniciovala. Podle mne je toto vědomí důležité, např. v Soběslavi nevzniklo středisko a škola pro děti a lidi s různým hendikepem díky tomu, že radní města rozpoznali potřebnost takových zařízení a rozhodli se je zřídit, ale díky rozhodnutí křesťanů z místního sboru vykonávat tuto službu. Zformování své služby do střediska Diakonie bylo jednou z cest, kterou tehdy na začátku mohli zvolit. V Diakonii nezjišťujeme církevní či náboženskou příslušnost klientů ani zaměstnanců. Těžko pak od nich můžeme požadovat křesťanský ráz. Co však od nich – a především od zaměstnanců – požadujeme, je respekt k hodnotám organizace, které z křesťanského prostředí vycházejí. Usilujeme-li např. o kvalitu péče o lidské vztahy (na různých úrovních), mluvíme o hodnotě milosrdenství. Člověku, kterému není srozumitelné křesťanské prostředí, pak zjednodušeně vysvětlujeme, že dbáme na to, abychom do lidských vztahů vstupovali s milým srdcem (empaticky, s respektem). Pro člověka znalého křesťanského prostředí se pak v tomto rozhovoru může otevírat i milosrdenství, se kterým se k němu Bůh sklání a ve kterém mu dává sílu ke službě. O těchto různých způsobech vnímání motivace k milosrdenství se snažíme v Diakonii otevřeně hovořit. Podobné je to i u dalších hodnot: společenství a naděje. Diakonie má hodnoty celkem čtyři. Shrnujeme je ve větě s naším posláním pomáhat potřebným: Diakonie tvoří společenství, které v milosrdenství a s nadějí fortelně pomáhá potřebným.

A jak se nám daří pečovat o křesťanský ráz? Je to obdobné jako s péčí o křesťanskou tradici v české společnosti. Jak zaměstnanci Diakonie, tak její klienti jsou na jedné lodi s českou společností. Nesou společné znaky nedůvěry k církvím, neznalosti křesťanských tradic, víry v něco. Zápatit za křesťanský ráz se snažíme především upevněním povědomí, odkud naše pomoc vychází, a vírou, že tato práce má smysl, nadějí. A o tom se snažíme i podávat svědectví. Prioritou však zůstává pomoc potřebným.

Zvláštností Diakonie ČCE (oproti např. Charitě ČR) je skutečnost, že každé středisko má svůj partnerský farní sbor. Jak to funguje a jaký význam má pro Diakonii spolupráce s církví?

Každá organizační jednotka Diakonie (tj. středisko sociálních či zdravotních služeb nebo speciální škola) je napojena na partnerský sbor ČCE. Staršovstva partnerských sborů volí členy Dozorčích rad. Dozorčí rada je kontrolním a poradním orgánem pro organizační jednotku. Je to příležitost, aby život organizační jednotky viděly oči aktivního křesťana a tento pohled zprostředkovávaly i Diakonii.

Důležitý význam spojení ČCE coby zřizovatelky s Diakonií je v tom, že ČCE je v zásadě odpovědná za to, co a jak Diakonie dělá. Kontrolu a odpovědnost v některé oblasti nechává plně na Diakonii (například kontrolu kvality služeb podle standardů), jiné chce mít pod dohledem (například hospodaření). Toto nastavení je v zásadě v pořádku. Otázkou jen zůstává, zda místní partnerské sbory najdou dostatek erudovaných dobrovolníků pro spolupráci s organizačními jednotkami Diakonie. A velkou výzvou zůstává i míra spolupráce týkající se zmiňované péče o křesťanský ráz organizace.

Kde vidíš možnosti vzájemného doplnění Charity či Diakonie jako velkých organizací, řízených shora, s diakonickými aktivitami, vycházejícími zdola z prostředí farností a sborů, v případě ČCE např. s tzv. křesťanskou službou?

Mohu mluvit jenom o tom, jak to vidím v případě Diakonie ČCE a farních sborů ČCE. Jsem toho názoru, že sociální práce instituce Diakonie a sociální práce sborů ČCE a jejich členů jsou jenom různé formy rozvíjení diakonické práce, kterou chápu jako povolání křesťanů (a dalších spolupracovníků) k naplňování poslání církve v tomto světě. V jádru jde o společné ujišťování, že jsme tady, abychom pomáhali potřebným. Jsme na jedné lodi. Není žádné my a oni. Posilování této sounáležitosti vzájemnou vstřícnou komunikací, výměnou zkušeností či finanční podporou je jednou z možností vzájemného doplňování.

Diakonie jako instituce se plně profesionalizovala. Snaží se vystupovat v rámci systému poskytování sociálních služeb v ČR. Sleduje právní předpisy, má nastavené systémy. V tom všem se může stát poradní podporou každé sociální aktivitě sborů ČCE. Svým způsobem se může stát také branou k občanské společnosti. Např. místní sbor se dobrovolnickou aktivitou ve středisku Diakonie může dostat k lidem, kteří by do společenství sboru nepřišli, nesetkali se s ním.

Sborová diakonická aktivita (např. křesťanská služba při sboru) může Diakonii jako organizaci připomínat jádro diakonické práce. Může připomínat věci, na které se při profesionalizaci zapomíná, např. že pomáhat lze i modlitbou a přímluvami, že pomoc bližnímu je také záležitost srdce a víry, nejenom skutků samotných. Dobrovolnická křesťanská služba ve sborech církve může motivovat lidi, aby ve své profesní sféře volili zaměstnání v sociálních službách.

Mgr. Petr Hruška, Ph.D. (*1965), farář Římskokatolické farnosti Cheb, předseda správní rady Hospice Sv. Jiří v Chebu, v letech 2006–2011 ředitel Farní charity Cheb. Postgraduální studium pastoračního vedení, spirituality a pastorální teologie v Irsku a v Praze.

V poslání formulovaném chebskou farností, v níž sloužíš, uvádíte, že chcete „žít z Kristovy radostné zvěsti a sloužit jejímu šíření ve službě všem lidem, zvláště těm nejpotřebnějším“. Koho ve vašem kontextu považujete

za tyto nejpotřebnější?

Výraz „nejpotřebnější“ je zde pro nás spíše jakýmsi „kompasem“ než něčím, co definuje jasně vymezenou skupinu. Biblicky bychom asi řekli, že bychom chtěli „nezapomínat na chudé“ – na ty, kteří jsou v dnešní společnosti, ale často i v církvi nějak upozaděni, vytlačeni na okraj naší pozornosti, kteří se nedovedou hlásit o svá práva či žádat o pomoc, a to napříč všemi společenskými vrstvami.

Oním „nejpotřebnějším“ může být žena z ekonomicky zajištěného manželství trvale trpící psychickým domácím násilím ze strany svého muže. Může jím být farnice, která s láskou donekonečna vychází vstříc svému synovi – alkoholikovi, až ji splácení jeho dluhů hrozí dohnat na pokraj nezvladatelné bídy, aniž by si toho vůbec někdo povšiml. Může jím být maminka s maličkým dítětem a s druhým na cestě, která se najednou z jakýchkoli důvodů ocitne před Vánoci na ulici a momentálně nezapadá do systémů a standardů profesionální sociální péče...

Možná toto nejlépe poslouží jako výchozí bod při snaze definovat onoho „nejpotřebnějšího“ – jako člověka, který propadl sítím standardů systematické podpory státu či neziskového sektoru a je vydán „napospas“ pro něj nezvládnutelné situaci.

Jaké konkrétní podoby tato služba ve vaší farnosti má – a jak se jí daří zahrnout do života farního společenství?

Konkrétní podoby služby naší farnosti jsou hodně dané tím, jací lidé byli poslední léta její součástí, jaké schopnosti do ní přinášeli a co jim leželo na srdci. Dlouhodobě je to především návštěvní služba u starých a nemocných, ať už v domácnostech, nebo v lůžkových zařízeních. Část této služby byla později institucionalizovaná tím, že naše Farní charita spolu s dalšími založila mobilní hospic, čímž byla služba umírajícím a jejich rodinám zprofesionalizována, a farnost jí podporuje skrze benefiční akce, zapojení farníků do dárcovského kruhu přátel Hospice a dobrovolnictví.

Jako doplněk k dalším profesionálním sociálním službám, které v Chebu fungují pod Diecézní charitou Plzeň (azylový dům, noclehárna, denní centrum apod.), pak především během zimních měsíců nabízíme na faře nedělní obědy lidem bez přístřeší s možností následného posezení při filmu či jen tak u kávy. Cílem této spíše aktivity než služby není ani tak řešení sociálních či ekonomických problémů těchto lidí, ale vytvoření prostoru, kdy alespoň jednou za týden (a někteří z nich i při občasných návštěvách u dveří fary i během týdne) mohou zakusit prosté lidské neodsužující a nenárokující přijetí. Někteří pak chtějí navázat i nějakým systematictější doprovázením při konkrétních krizových situacích.

Občas také poskytneme jakousi „ubytovací záchytku“ někomu, kdo zrovna není zvyklý na přespávání v lesním bunkru, a přesto se náhle ocitne na ulici. Snažíme se pak takovéto lidi po několika dnech doprovodit k nějakému dlouhodoběji udržitelnému řešení v rámci dalších, už profesionálních sociálních či charitních služeb či v rámci jejich širší rodiny.

V oblasti „vnitřní“ diakonie od loňska rozvíjíme cosi, co jsme nazvali „Hroznatova mísa“ (o blahoslaveném Hroznatovi se vypráví, že své dělníky v klášteře Teplá vyplácel tak, že dal do mísy nějakou sumu peněz, ze které si pak každý dělník bral tolik, kolik potřeboval, a zbytek se rozdělil mezi chudé). Farníci mohou na lístky nadepsané „Potřebuji“ či „Nabízím“ psát své potřeby či nabídky (finanční, materiální, časové, dovednostní), přidat kontakt, lístek vložit do proutěného košíku a nechat přinést při nedělní bohoslužbě k oltáři. Na Charitě se pak snažíme propojit „nabídky“ a „potřeby“ mezi sebou, případně i nějak jinak (např. z fondů k tomu průběžně tvořených) podpořit řešení takových potřeb, pro které se nenajde příslušná odpovídající nabídka. Samozřejmě že značná část takovéto výměny se děje i „mimo mísu“, na základě přirozených rodinných, sousedských či přátelských vztahů. Tuto aktivitu vnímáme jako povzbuzení právě k tomuto přirozenému komunitnímu sdílení darů.

Co všechno podle Tebe je „farní charita“ či „sborová diakonie“?

Na to jsem odpověděl už výše. A tak si sem dovolím připojit malý systémový exkurz.

U nás ve farnosti máme zřízenou Farní charitu Cheb, která má vlastní právní subjektivitu a je metodicky vedená Diecézní charitou Plzeň. Tím je právně vzato v partnerském postavení vůči Římskokatolické farnosti Cheb. Tento „outsourcing“ charitativních/diakonických služeb na organizaci, která není formálně totožná s farností, má své výhody i nevýhody. Udělali jsme to takto před lety především ze dvou důvodů: Zaprvé značka „Charita“ měla (a mnohde i stále má) v širší společnosti lepší „zvuk“, než značka „farnost“, či „církev“. A zadruhé jsme chtěli zřídit dobrovolnické centrum, což se nám zdálo praktičtější (především kvůli žádostem o granty) propojit spíše s Charitní než s farní strukturou.

Zároveň jsme ale od počátku vždy považovali Farní charitu za nedílnou součást služebního týmu farnosti, která funguje „uvnitř“ farnosti, a ne jako její (třeba i sebevítanější, ale stále „vnější“)

partner. Proto jsme si i poslání naší farní charity specifikovali takto:

„Farní charita Cheb má členům místní farní obce poskytovat prostor a nástroje pro solidární sdílení materiálních statků mezi sebou navzájem tak, aby nikdo z nich netrpěl nouzí a aby tito farníci mohli v osobním životě i organizovaně v oblasti své působnosti sloužit těm, kteří trpí nespravedlností, samotou, bolestí či bídou, a poskytnout či zprostředkovat jim účinnou a přiměřenou pomoc.“

Jednoduše řečeno – ve Farní charitě vidím nástroj, který má pomoci celé farnosti, aby „nezapomínala na chudé“, či aby se celá farnost stala „diakonickou“.

Po více než deseti letech takového propojení se nyní nacházíme ve fázi úvah, zda tato strukturální podvojnost má ještě smysl a zda s sebou nepřináší více potíží (dvojí účetnictví, dva rozpočty, dvě výroční zprávy, hlídání oddělenosti zdrojů a účelů finančních darů atd.) než užitku (v současné době by dobrovolnické centrum mohla zřídit i přímo farnost, která má zároveň ve městě již docela dobré jméno a nemusí se tolik „schovávat“ za Charitu). Zvažujeme tedy, zda není vhodné i formálně přejít na model, kdy Římskokatolická farnost Cheb bude charitní služby nabízet svým členům či širší veřejnosti jako své vlastní služby a nikoli přes Farní charitu Cheb coby prostředníka.

Tento krok by z dlouhodobého hlediska mohl znatelně přispět k dalšímu zlepšení image církve jako takové (lidé by si více uvědomovali, že to, co doposud ve městě dělala „ta Charita“, vlastně dělá „ta farnost“, tj. církev). Zároveň si však nejsem jistý, zda pro tento krok už nastal správný okamžik, protože i při sebevětší snaze být lokálně hodnověrní budeme pro mnoho lidí chtě nechtě stále součástí onoho ještě na dlouhá léta negativně zatíženého obrazu (katolické) církve jako té, které jde jen o majetek, ve které jsou ti zhýralí kněží prznící malé chlapce a která lidi jen z kazatelů straší katastrofickými scénáři důsledků extrémních genderových ideologií.

Zmínil jsi spolupráci s Charitou. Jak toto „rozhraní“ vypadá? A jaké to přináší možnosti a jaká napětí?

Jak je vidět z již řečeného, naše Farní charita Cheb je vlastně součástí „struktury Charity“ (konkrétně Diecézní charity Plzeň), v praxi je však vedená a řízená v rámci pastoračního týmu naší farnosti. Ono ve stanovách deklarované „metodické vedení“ spočívá v tom, že jednou za rok se ředitelka naší Farní charity účastní setkání ředitelů jednotlivých místních Charit v rámci diecéze a v průběhu roku konzultuje s kanceláří Diecézní charity některé další záležitosti (např. týkající se GDPR, Tříkrálové sbírky apod.).

V Chebu ovšem navíc jakožto farnost / Farní charita spolupracujeme v oblasti pomoci lidem bez přístřeší i s profesionálními sociálními službami, které jsem zmiňoval již dříve a které v Chebu před lety za pomoci tehdejší Farní charity zřídila Diecézní charita Plzeň. Občas se setkáme s některým z vedoucích pracovníků, abychom „sladili noty“ a „nelezli si do zelí“, občas konzultujeme jednotlivé situace a klienty, kteří se objevují jak u nich, tak u nás, občas klienty posíláme na Diecézní charitu pro profesionální pomoc. Ovšem vzhledem k tomu, že se k nám z tohoto okruhu stahují spíše lidé, kteří klasickým sítím standardů sociálních služeb již zcela propadli (nebo se z různých důvodů ani nikdy nesnažili do tohoto systému dostat), často ani takovéto konzultace zapotřebí nejsou a nijaká vážnější napětí nevznikají.

Jak se podle Tebe mohou Charita jako velká shora řízená organizace a diakonické aktivity vycházející zdola z prostředí farností propojovat a doplňovat?

Možná právě tak, jak jsem nastínil výše. Takováto „diakonická farnost“ (ať už za pomoci Farní charity coby formální struktury či bez ní) by dle mého měla být prostorem, kde lidé, a to zvláště

„ti nejpotřebnější“, mohou zakusit Ježíšovy žehnající, podpírající a hladící ruce, slyšet Ježíšovo slovo přijetí, povzbuzení a milosrdenství a objevit prostor, ve kterém nasají novou naději k životu a případně najdou i nějakou praktickou pomoc či podporu. A to nikoli v první řadě prostřednictvím specializované „kanceláře“ či „projektu“, ale v setkávání s farníky při či po nedělní bohoslužbě, v jejich všedním životě, případně při běžných farních aktivitách přes týden na faře. Pokud později během těchto neformálních setkání vyvstane potřeba profesionální pomoci, měla by farnost mít možnost odkázat na osvědčené kvalitní sociální služby v té které oblasti. A zde si dovolím – s trochou nadsázky – říci: Pak už je tak trochu jedno, jestli to budou sociální služby provozované Charitou, nebo nějakou jinou kvalitní neziskovou organizací.

Karel Šimr